

recenzije ■ *recensions* ■ *recensiones*

Ivan KARLIĆ – Mate BAŠIĆ (ur.), *Fra Roger Bacon, Zbornik radova s Prvoga znanstvenog skupa Franjevački velikani, Brat Franjo, Zagreb, 2015., 172 str.*

Zbornik *Fra Roger Bacon* donosi radove Prvoga znanstvenog skupa »Franjevački velikani« održanog u Zagrebu dana 5. travnja 2014. godine. Iz samog je naslova vidljivo kako je taj skup bio posvećen franjevačkom teologu, filozofu i znanstveniku Rogeru Baconu. Održavanje skupa poklopilo se s 800. obljetnicom rođenja toga franjevačkog velikana. Ujedno je time otvoren put održavanju takvih znanstvenih skupova koji će nastojati valorizirati i predstaviti franjevačku teološku, filozofsku i duhovnu baštinu kroz stoljeća. Brojčana prisutnost franjevacu u hrvatskom narodu i njihove iznimno velike zasluge za hrvatsku znanost, kulturu i duhovnost svakako su presudan motiv održavanja ovakvih znanstvenih skupova, kojima se nastoji sagledati stoljetna franjevačka baština na razini sveopće Crkve i samoga franjevačkog reda. Nemoguće je govoriti i razumjeti, a na isti način i znanstveno pristupati, povijesti franjevacu među Hrvatima ako se ne razumije njihov utjecaj, znanstveni rad i duhovna baština

na općoj povijesnoj razini. Zbog toga je i započet ovaj niz znanstvenih skupova koji će obraditi, vrednovati i predstaviti znamenite franjevce koji su kroz stoljeća oblikovali znanstvenu i duhovnu misao ne samo zapadne, latinske Crkve i svojega franjevačkog reda, nego su duboko utkani i u baštinu zapadne civilizacije. Započelo se s Rogerom Baconom, svakako jednim od važnijih franjevačkih znanstvenika svojega vremena i čovjekom koji je svojom dalekovidnošću, a osobito novim pristupom eksperimentalnim znanostima u vremenu visoke skolastike obilježene spekulativnim pristupom, predstavljao svojevrstan presedan i prijelomnicu europske znanstvene misli XIII. stoljeća.

Predgovor Zborniku napisao je Ivan Karlić, jedan od organizatora skupa, gdje je osobito istaknuo kako je cilj niza znanstvenih skupova »Franjevački velikani« predstaviti život i djelovanje franjevacu, ponajprije filozofa, teologa, propovjednika i učitelja,

koji su se, nadahnjujući se sv. Franjom Asiškim, posvetili poučavanju i proučavanju istine o Bogu, svijetu i čovjeku. Pritom naglašava kako će biti obrađeni oni franjevci koji su iza sebe ostavili dubok trag i imali velik utjecaj na razvoj teološko-filozofskih znanosti. Na tom tragu Uvod u Zbornik napisao je Mate Bašić, također jedan od organizatora skupa, koji je osvijetlio važnost fra Rogera Bacona kao jednog od onih franjevaca koji su obilježili zapadnoeuropsku teološko-filozofsku misao. Slijedi niz prigodnih govora koje su održali: organizator skupa Ivan Karlić, koji je između ostalog pročitao i pozdrav prorektora *University of Oxford* Andrewa Hamiltona, zatim govor dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Tončija Matulića, pomoćnoga banjolučkog biskupa, franjevca, Marka Semrena, provincijala Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda Željka Železnjaka i predstavnika provincijala Hrvatske provincije franjevaca konventualaca Ljudevita Maračića.

Niz izlaganja započinje radom Roze Brkića »Franjo Asiški i studij«. Prirodno je da se za početak skupa uzela ova tema kako bi se njome razbile eventualne predrasude i nerazumijevanje vezane uz gledište Franje Asiškog o studiranju. Upravo je to ono što autor nastoji ispraviti, predstavljajući nov pogled na studij kod Franje Asiškoga i razbijajući stereotipe vezane uz tu problematiku koji su nastajali kroz stoljeća. Između ostaloga Brkić ističe obnovu reda započetu za

vrijeme sv. Bonaventure Banjoređanskoga, koja je dala nov naglasak i impuls franjevačkom studijskom i znanstvenom životu. Daniel Patafta autor je rada »Roger Bacon: vrijeme i život« u kojem je dao pregledan uvid u život Rogera Bacona, ali i kontekstualizaciju njegova životnog hoda s obzirom na vrijeme u kojem je živio i djelovao. Autor promatra Bacona u kontekstu triju glavnih obilježja XIII. stoljeća: pojave aristotelizma, sveučilišta i prosjačkih redova. Pritom naglašava kako je Bacon duboko bio obilježen svojim vremenom, ali ga je u isto vrijeme i nadišao svojim oštroomnim i predviđajućim zaključcima koji su uvelike odredili tijek europskih znanstvenih gibanja u narednim stoljećima.

Nakon ta dva rada, koja su temeljna za poznavanje vremena i djela Rogera Bacona, slijedi niz tekstova koji obrađuju pojedine teme vezne uz Baconovo znanstveno djelovanje. Prvi u nizu jest rad Mile Babića »Roger Bacon: praktični intelekt uzvišeniji od spekulativnoga«. Uz kratak osvrt na Baconov život, glavnina rada posvećena je prikazu njegova glavnog djela *Opus maius* s posebnim osvrtom na sedmi dio pod nazivom »Moralna filozofija«, gdje se govori o primatu praktičnog intelekta pred spekulativnim, što autor u svojem radu dodatno razrađuje. Slijedi tekst »Roger Bacon i počeci eksperimentalnih znanosti«, rad Stipe Kutleše. Uvod je posvećen suvremenom shvaćanju eksperimentalnih znanosti kao eksperimentalne djelatnosti, s time da autor naglašava kako novovjekovni principi

shvaćanja eksperimentalnih znanosti na osnovi eksperimentalnog i racionalnog principa nisu svojstveni samo za to vrijeme, nego svoje početke imaju u srednjem vijeku. Upravo u tome kontekstu predstavlja Rogera Bacona kao jednog od začetnika eksperimentalnog pristupa znanosti i zato navodi tri obilježja takvih znanosti i Baconovo isticanje da je ona pored moralne filozofije »najvrhunskija i najkorisnija znanost«. Ovaj presedan za srednjovjekovnu znanstvenu misao sastoji se u tome što je Bacon smatrao kako eksperimentalna znanost nije vezana samo uz istraživanje prirode, nego je korisna i za vjeru i teologiju. Tomislav Smiljanić u radu pod naslovom »Dva Bacona: znanstveni redovnik Roger Bacon i znanstveni barun Francis Bacon« uspoređuje Rogera Bacona i Francisa Bacona, čija su mišljenja utjecala na razvoj znanosti kroz drukčije poimanje svijeta i prirode. Pritom se Smiljanić osvrće na razvoj eksperimentalne spoznaje kao takve i na razvoj znanosti, što je dovelo do razvoja tehnike i novog poimanja svijeta. Iz toga novog poimanja stvarnosti, odnosno iz perspektive modernosti, autor ukazuje na velike promjene koje su se dogodile od vremenâ dvojice Bacona, a koji su na svoj specifičan način u tome anticipirali. Baconovom znanstvenom aktivnošću bavi se i Stanko Uršić, koji se u svojem članku »Tvari i mijene u obzoru Rogera Bacona i danas« osvrnuo na vidove tvarnoga svijeta i njegovih mijena prema alkemijskim djelima Rogera Bacona. Svoje izlaganje na spomenutu temu započinje uspo-

redbom suvremene kemijske znanosti s alkemijom srednjega vijeka i razlaže Baconove iskustvene zaključke unutar njegove alkemije. Rad zaokružuje usporodbom i podudarnostima suvremene kemijske misli i Baconovih postavaka i metoda. Zbornik završava radom Mate Bašića »Franjevci i znanstvena otkrića«. Tim je radom na svojevrsan način zaokružen govor o Rogeru Baconu time što je pisac teksta istaknuo doprinos franjevac znanstvenim otkrićima tijekom povijesti. Pritom se ograničio na nekoliko značajnijih predstavnika, osobito ističući njihov eksperimentalni pristup kojim su anticipirali mnoga otkrića koja su kroz povijest nepravедно pripisivana drugima.

Održavanjem ovoga znanstvenog skupa i izlaženjem Zbornika ispunjena je jedna praznina u poznavanju toga iznimnog znanstvenika, filozofa i franjevac, dosad relativno slabo poznatog unutar hrvatskoga znanstvenog konteksta. Interdisciplinarni pristup temi i vidljivi doprinos filozofiji i teologiji daju ovome zborniku poseban značaj i vrijednost. Osvjetljavanje osobe i djela Rogera Bacona u kontekstu vremena u kojem je živio kao i poveznice sa suvremenosti svakako pokazuju velik značaj njegove baštine za razvoj zapadnoeuropske znanstvene misli, ali i osobit doprinos na polju eksperimentalnih znanosti. Zbornik je ujedno i svojevrsan znak prinosa sljedbenika Franje Asiškoga crkvenoj, znanstvenoj i općoj povijesti.

Daniel Patafta